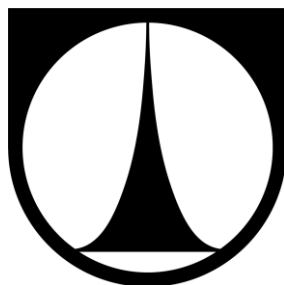


# TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ



ZÁVĚREČNÁ PRÁCE



# České vánoční tradice ve školní družině

## Závěrečná práce

*Studijní program:*

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

*Studijní obor:*

Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství

*Autor práce:*

**Mgr. Jana Svobodová**

*Vedoucí práce:*

Mgr. Ing. Gabriela Čavojská

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky





TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI  
Fakulta přírodovědně-humanitní  
a pedagogická

## Zadání závěrečné práce

# České vánoční tradice ve školní družině

<i>Jméno a příjmení:</i>	<b>Mgr. Jana Svobodová</b>
<i>Osobní číslo:</i>	P18C00026
<i>Studijní program:</i>	DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
<i>Studijní obor:</i>	Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
<i>Akademický rok:</i>	<b>2018/2019</b>

### Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Vypracovat pedagogický projekt s názvem České vánoční tradice ve školní družině. Cílem projektu je zařadit do běžného režimu školní družiny takové činnosti, které podpoří u žáků s poruchou autistického spektra oblast představivosti, socializace a komunikace.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava a zpracování pedagogického projektu, formulace závěru.

Metoda: Projekt.

Rozsah grafických prací:  
Rozsah pracovní zprávy:  
Forma zpracování práce:  
Jazyk práce:

tištěná/elektronická  
Čeština



### Seznam odborné literatury:

- ADAMUS, Petr, 2016. Strategie uplatňované v edukaci žáků s poruchami autistického spektra. Ostrava: Montanex. ISBN 978-80-7225-436-1.
- BENDL, Stanislav, 2015. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4248-9.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711 6.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, HÁJEK, Bedřich, 2007. Školní družina. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-268-3.
- THOROVÁ, Kateřina, 2012. Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0215-8.

Vedoucí práce:

Mgr. Ing. Gabriela Čavojská  
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

20. prosince 2019

  
prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.  
děkan



  
Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.  
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2019

## Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS/STAG se shodují.

16. prosince 2019

Mgr. Jana Svobodová

## **Anotace**

Závěrečná práce v podobě pedagogického projektu s názvem České vánoční tradice ve školní družině je zaměřena na přiblížení historických zvyklostí v době adventu v Čechách.

V první části se zabývá funkcemi výchovy ve volném čase a specifiky práce ve školní družině. Zároveň seznamuje s některými poruchami autistického spektra a vybranými strategiemi při práci s dětmi s PAS.

Samotný projekt pak má sloužit k zpestření běžného denního režimu školní družiny tvořivou výtvarnou aktivitou, rozvíjet fantazii, jemnou motoriku, schopnost spolupráce a vzájemné pomoci v rámci kolektivních činností, podporovat zdravé sebevědomí a radost dětí z vlastní šikovnosti.

Dalším cílem toho projektu je navázat užší spolupráci mezi rodinami dětí a školní družinou. Celý projekt je rozdělen do čtyř částí. Jednotlivé části pak odpovídají čtyřem adventním týdnům.

Náročnost akcí je vybrána s ohledem na cílovou skupinu dětí, kdy se jedná o děti s poruchou autistického spektra a s různým stupněm mentální retardace.

### **Klíčová slova**

funkce výchovy, vánoční tradice, školní družina, využití volného času, děti, autismus

## **Annotation**

The final thesis in the form of a pedagogical project called Czech Christmas tradition in the after-school club is focused on the description of historical customs during the Advent period in Bohemia.

The first part deals with the functions of free time education and specifics of work in after-school clubs. It also introduces some autism spectrum disorders and selected strategies for working with children with ASD.

The project itself should serve to diversify the daily routine of the after-school club by creative art activity, to develop imagination, fine motor skills, the ability to cooperate and mutual assistance in collective activities, to promote healthy self-confidence and joy of children from their own dexterity.

Another aim of the project is to establish closer cooperation between the children's families and the after-school club. The whole project is divided into four parts. Individual parts then correspond to four Advent weeks.

Difficulty of events is selected with regard to the target group of children, which are children with autism spectrum disorder and with different degrees of mental retardation.

### **Keywords**

functions of education, Christmas traditions, after-school club, leisure activities, children, autism

# Obsah

Úvod .....	8
Teoretická východiska .....	9
1 Výchova ve volném čase .....	9
1.1 Funkce výchovy ve volném čase .....	9
1.2 Specifika práce s dětmi ve školní družině .....	11
2 Autismus.....	14
2.1 Triáda problémových oblastí .....	14
2.2 Vybrané poruchy autistického spektra.....	16
2.3 Vybrané strategie při práci s dětmi s PAS .....	17
Pedagogický projekt .....	20
3 Organizace projektu .....	21
3.1 Harmonogram a jednotlivé aktivity .....	23
3.1.1 První adventní týden.....	23
3.1.2 Druhý adventní týden .....	23
3.1.3 Třetí adventní týden.....	24
3.1.4 Čtvrtý adventní týden .....	25
Závěr.....	26
Navrhovaná doporučení.....	27
Použité zdroje .....	28



## Úvod

Tento pedagogický projekt je zaměřen na tvořivé aktivity, které lze realizovat ve školní družině a prostřednictvím nichž lze rozvíjet jemnou motoriku, fantazii, kreativitu a vzájemnou spolupráci dětí. Specifikem pak je období adventu, ve kterém bude celý projekt realizován a cílová skupina dětí, pro které je určen.

Třídou školní družiny navštěvují děti s poruchou autistického spektra a různým stupněm mentální retardace. Práce s těmito dětmi má své odlišnosti. Jednak ve způsobu komunikace, kdy mluvené slovo musí být často podpořeno komunikací prostřednictvím piktoqramů nebo znakovým jazykem a také ve způsobu organizování času a ve způsobu předávání informací.

I přes tyto odlišnosti se jedná o děti, které se rády učí novým věcem, dokáží je nové podněty zaujmout a nadchnout a dovedou do svěřených úkolů promítnout svůj názor. Nejdůležitější tak je vybrat a uskutečnit s dětmi takové aktivity, které jsou pro ně vhodné, zajímavé a zábavné. Takové, které je budou motivovat k vlastní aktivitě a kreativitě, aby je jednotlivé části projektu bavily a přinášeli jim uspokojení.

Zároveň by prostřednictvím tohoto projektu mělo dojít k užší spolupráci nejen dětí samotných, ale i školní družiny a rodin dětí.

# **Teoretická východiska**

## **1 Výchova ve volném čase**

Pedagogika volného času je mladý vědní obor. Pro jeho uplatnění v praxi je velice důležitá spolupráce s jinými vědními obory, jako je obecná, speciální nebo sociální pedagogika, ale také psychologie nebo didaktika.

Pojem volný čas, je pak pojmem základním. Hlavním znakem volného času je doba svobodné činnosti, kdy člověk dělá to, co chce, ne to co musí. Zvolené činnosti jsou mu příjemné, přinášejí mu radost. Volný čas dává prostor k odpočinku, k relaxaci. Do doby, kterou označujeme jako volný čas, patří i ztrátové časy, tedy doba, kterou strávíme při cestě za zájmovou činností (Pávková 2014, s. 9–11).

Výchova ve volném čase je zpravidla realizována pomocí určité instituce. Nejčastěji se setkáváme se zařízeními typu školní družina, školní klub, domovy mládeže, se středisky pro volný čas dětí a mládeže, či dětskými domovy. Základní podstatou těchto zařízení je rozvoj a kultivace zájmů dítěte. Činnosti, jež jsou náplní volného času dětí, by měly být odpočinkové, fyzicky i psychicky nenáročné. V rámci veřejné prospěšnosti volnočasových aktivit je dobré zaměřit se na vedení dětí k nezištné práci ve prospěch ostatních, která je zároveň vykonávána dobrovolně a přináší uspokojení i samotnému dítěti (Pávková 2002, s. 100–111).

### **1.1 Funkce výchovy ve volném čase**

V rámci každodenního styku vychovatele a dítěte dochází k ovlivňování dětí z různých sociálních skupin, ke kontaktu vychovatele s rodiči, ke spolupráci vychovatele s ostatními členy pedagogického sboru či pracovníky specializovaných poraden. Volnočasová výchova je tak specifickou oblastí výchovy, kdy na základě všech poznatků lze vymezit její čtyři základní funkce:

#### **Výchovně – vzdělávací funkce**

Jedná se o záměrnou a cílevědomou činnost, zasahující do mnoha oblastí rozvoje dítěte. Na základě vhodně vybraných technik a postupů lze rozvíjet rozumové schopnosti, volní i emoční vlastnosti, fyzickou, psychickou i sociální složku osobnosti jedince. Výchova ve volném čase by se zejména měla zaměřit na rozvoj jedinečných vlastností dítěte, na naplňování a prohlubování jeho zájmů. Prostřednictvím vhodných podnětů má vést k socializaci,

seberealizaci, ale také k usměrňování chování a jednání dítěte. V rámci kolektivu by pak mělo vlivem výchovného působení docházet k osvojování takových znalostí, které jsou potřebné v rámci interakce mezi lidmi. Nedílnou součástí výchovně – vzdělávací funkce volnočasové výchovy pak je vytvořit kladný vztah dítěte k celoživotnímu vzdělávání.

### **Zdravotní funkce**

Tato funkce nemá naplňovat pouze zásady zdravého tělesného rozvoje dítěte. Činnosti s ní spojené by se měly zabývat i oblastí zdravého duševního a sociálního vývoje jedince. Toho lze dosáhnout na základě respektování určitých pravidel. Ty pak vycházejí z typu zařízení, věku dětí, individuálních zvláštností vyplývajících zejména ze zdravotního či mentálního stavu dítěte či biorytmu člověka.

Žádoucí je zejména zařazování pohybových aktivit, které jsou protiváhou převážně sedavému způsobu trávení času v dopoledních hodinách školní výuky. Další důležitou složkou zdravotní funkce školní družiny je vedení k zdravému způsobu stravování, dodržování pitného režimu, upevňování hygienických návyků. Mezi zdravotní funkce naplňované v rámci volnočasové výchovy patří i sebeobslužnost, péče o osobní věci i okolní prostředí. V neposlední řadě je nutné se při všech činnostech zaměřit na psychohygienu, kdy základním předpokladem pro vykonávání všech aktivit je utvořit pohodové klima. Důležitá je vzájemná spolupráce mezi dětmi samotnými i mezi dětmi a pedagogy. Jen tak lze předcházet konfliktům nebo je eventuálně racionálně řešit.

### **Sociální funkce**

Jako nejvýznamnější sociální funkci školní družiny vnímá široká veřejnost zajištění bezpečí a ochrany pro děti, jejichž rodiče pracují. To je však velice zjednodušený pohled na práci pedagogů vychovatelů, kteří se v době po skončení výuky o děti starají. Vedle zajištění nezávadného prostředí je žádoucí rozvíjet i sociální vztahy dětí. Podporovat přátelství, kamarádství, individuální zájmy dětí a pomáhat jim nalézt své místo ve skupině. Důležitý je také kontakt a vytvoření si správných postojů a vazeb k vychovatelům jako k novým autoritám. Sociální funkce školní družiny se projevuje i ve snaze o stírání sociálních rozdílů mezi dětmi. Všechny děti mají stejnou možnost využívat zařízení školní družiny, hrát si s hračkami, účastnit se akcí pořádaných školní družinou. Zároveň je pozornost vychovatele věnována všem dětem. Tak lze do určité míry dítěti vyvážit problematické rodinné prostředí a zvýšit jeho sebevědomí a sebehodnotu v rámci kolektivu.

## **Preventivní funkce**

Tato funkce vychází zejména z funkce předešlé, čili sociální. Úkolem pedagogů volného času je nabídnout dítěti takové aktivity, při jejichž činnosti se nejen zabaví, ale zároveň dojde i k rozvoji jeho osobnosti a upevnění správných návyků. Prevence tak spočívá především v předcházení negativním jevům, jako je záškoláctví, lhaní, šikana, útěky, krádeže, rasismus či experimentování s omamnými látkami. Vhodným vedením a nenásilnou formou se má dítě naučit správně využívat volný čas. Je zde pak menší pravděpodobnost, že bude napodobovat špatné vzory či podlehe patologickým jevům. Tato funkce volnočasové výchovy je stejně důležitá jako tři předešlé, neboť v konečném důsledku její nenaplnění ovlivní výsledek práce vychovatele v největší míře. Zároveň primární prevence má největší šanci na dosažení požadovaného výchovného cíle a je také, v porovnání s prevencí sekundární a terciální, nejlevnější. Je lépe problémům předcházet, než je následně řešit.

Výchovně - vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní funkce se v běžné činnosti školních družiny prolínají. Jejich význam a využití závisí na momentálním složení dětské skupiny, aktivitách a klimatu prostředí, ve kterém jsou naplňovány (Bendl 2015, s. 122–123).

### **1.2 Specifika práce s dětmi ve školní družině**

*„Účast není společensky stanovenou povinností jako školní docházka, ale je motivována především dobrovolným a relativně samostatným rozhodnutím jedince, zařízení nevydávají žádná legislativně podložená vysvědčení či osvědčení. Přijímání do těchto zařízení nepodléhá správnímu řízení.“* (Bendl 2015, s. 254)

Na základě této definice je patrné, že při práci s dětmi ve školní družině je nejdůležitější zásadou, kterou je nutné respektovat, dobrovolnost. Děti přicházejí do školní družiny po skončení dopoledního vyučování, kdy jsou všechny jejich činnosti řízené pedagogem a účast na jejich vykonávání je povinná. Je zde vyžadováno plné soustředění a nebývá zde prostor na spontánní uvolnění energie. Pokud by vychovatel, po příchodu dětí do družiny, vyžadoval po dětech stejné nasazení a koncentraci na připravené činnosti bez zohlednění přání dětí, docházelo by ve většině případů ke konfliktům, vzdoru ze strany dítěte a nechuti družinu navštěvovat.

Vychovatel ve školní družině by měl umět vytvořit pohodové prostředí, kde dítě může bez obav vyjádřit své reálné přání, jakou činností se chce zabývat. Měl by mít připravenou takovou skladbu aktivit, aby se mohlo realizovat každé dítě. Přičemž prostor musí být dán i relaxaci například s knihou, obyčejnému nicnedělání nebo válení se. Výhodou práce vychovatele je

možnost pružně reagovat na aktuální podmínky ve školní družině. Při své práci zohlední počet a naladění dětí, počasí, průběh školního dne. Hlavní složkou práce vychovatele je nenásilná motivace a méně formální komunikace než tomu je v běžném školním vyučování. Zároveň ovšem děti musí mít vymezeny hranice chování tak, aby věděly, co je v komunikaci s dospělým ještě přípustné a co již ne. Kdy je nutné a žádoucí respektovat formální autoritu vychovatele. Musí tedy jasně vědět, kdy se vychovatel ptá: „Co si přeješ dělat.“ a kdy říká: „To musíš udělat.“ V opačném případě by u méně sociálně zralých dětí časem docházelo k problémovému chování a nekázní. Pro vychovatele je tak velmi důležité nastavení takového způsobu komunikace s dětmi, který není ani příliš liberální ani příliš autoritativní.

Jedná se o nelehký úkol, kdy výsledek závisí jednak na osobnosti vychovatele a jednak na dodržování specifických zásad práce vychovatele.

### **Zásady práce vychovatele:**

- zvláštnosti procesu učení – vzdělávání ve školní družině není pokračováním ani náhradou za základního vzdělávání, má jej pouze doplňovat v duchu hesla „Kdo si hraje, nezlobí“
- denní doba výchovného působení – program musí zohledňovat denní dobu, ve kterou je realizován a biorytmus dítěte, tzn. jiná skladba činností v ranní a odpolední družině
- heterogenní skupiny – různého věku dětí ve skupině lze využít v rámci socializace dětí a k učení napodobováním starších dětí mladšími
- specifický typ nekázně – jde většinou o reakci na tvořivou činnost v podobě spontánního pobíhání či hlasité komunikace. Takovéto chování je, na rozdíl od běžného vyučování ve školní družině, tolerováno.
- příčiny nekázně související s mladším věkem – při práci s dětmi je nutné respektovat jejich věk, sociální zkušenosti a momentální emoční stav  
(Bendl 2015, s. 255–258).

### **Role vychovatele a současné trendy výchovy**

Základem úspěšné práce školní družiny je vychovatel. Osobnost vychovatele je tvořena řadou faktorů, mezi něž patří osobnostní dispozice, vzdělání a sebevzdělávání, dovednosti, způsob komunikace a vystupování, schopnost vcítění se a naslouchání druhým. S těmito vlastnostmi se člověk nerodí, ale získává je během svého života a profesní realizace.

Osoba vychovatele musí mít především kladný vztah k dětem tak, aby byla schopna vytvořit příjemné sociální klima. Důležitý je smysl pro humor, schopnost ocenit a pochválit úsilí a úspěch dětí. Děti jsou ve vzájemné komunikaci partnery vychovatele, nikoli osobami podřízenými. Také organizační schopnosti a umění motivace je při práci s dětmi důležité. Bez těchto vlastností by byl program ve školní družině monotónní a stále se opakující aktivitou, která by děti velice brzy omrzela (Pávková, aj. 2007, s. 32).

Je tedy velmi žádoucí, aby výchovné postupy odrážely moderní trendy práce s dětmi. Jedním z takových je animace, která poskytuje dítěti dostatek prostoru, zároveň však stanovuje určitá pravidla chování. Hlavní myšlenkou tohoto postupu je co nejméně zákazů, co nejvíce vlastní aktivity.

S animací úzce souvisí participace. Přínosem této metody je možnost všech dětí se společně s vychovatelem podílet na jednotlivých fázích projektu nebo činnosti. Všichni tedy rozhodují a vybírají to, co se bude dělat, spolupracují na přípravě, účastní se samotné akce a na závěr mají možnost hodnocení.

Zážitková metoda se zaměřuje na bezprostřední zkušenost. V tomto případě je nutné zdolání určitých překážek, kdy je důležitá spolupráce ve skupině. Aktivita samotná pak musí vycházet z věku a schopností dětí. Hlavní roli tak zde hraje osobnost vychovatele, který na základě svých zkušeností a znalostí dětí, stanovuje obtížnost úkolů. Velice vhodná je tato metoda zejména v rámci ekologických aktivit.

V rámci výchovy ve volném čase je v dnešní době stále více žádoucí zapojování rodičů do akcí pořádaných výchovnými institucemi. I zde sehraává, v rámci školní družiny, hlavní roli vychovatel. Ten je prostředníkem mezi dětmi, družinou a rodiči. Na jeho aktivitě záleží, zda se podaří realizovat společné projekty, kde se budou bavit dospělí společně s dětmi, nebo zda bude svět dětí jejich rodičům nepřístupný (Bendl 2015, s. 149–153).

Jak je již popsáno výše, úspěšnost pedagogického působení, realizovaného v rámci školní družiny, závisí na prostředí, klimatu a zejména na osobnosti vychovatele. Vzájemným poznáváním a sblíčováním se vytváří určitý vztah, citová vazba a atmosféra v družině. Na základě kladného nebo záporného hodnocení školní družiny dětmi si vytvářejí svůj názor i rodiče. O tom, zda bude práce vychovatele úspěšná, tak nerozhoduje pouze jeho představa a profesní zkušenosti, ale i reálná schopnost, jak dokáže pro své cíle získat a nadchnout děti i jejich rodiče (Pávková, aj. 2007, s. 33).

## 2 Autismus

*„Autismus není něco, co osoba má, není to žádná ulita, ve které je osobnost uvězněna. Ve skořápce není schované normální dítě. Autismus je způsob bytí.“*

*Jim Sinclair (1992)*

Zvláštních projevů chování u některých dětí si jako první všiml americký psychiatr Leo Kanner. Pojmenování pak zvolil jako odvozeninu řeckého slova „autos“ což znamená „sám“. Klinické označení Dětský autismus pak v odborných kruzích existuje více než půl století. Z dostupné literatury však víme, že lidé, u nichž se porucha autistického spektra objevovala, žili již v době Hippokrata. Tehdy byli považováni za tzv. svaté děti. Oproti tomu ve středověku je společnost odmítala jako posedlé d'áblem. Označení „vlčí děti“ se pak používalo v 19. století. Ještě na začátku 20. století lékaři popisovali případy pacientů s bizarním chováním. Gessel pak autistické děti označoval jako osoby budící zdání spící normality. Zároveň však varoval před vyhodnocováním zvláštního chování jako reakce na podněty s okolí. Rodiče by se mohli mylně domnívat, že se tento stav v budoucnu sám změní, přičemž Gessel poruchu vnímal jako neměnný mentální deficit. Ještě v roce 1942 zaměňovala Lauretta Benderová autistické projevy dětí za dětskou schizofrenii.

Zásadní změnu v pohledu na dětský autismus přinesl v roce 1943 právě Leo Kanner. Na základě svých případových studií popsal obecné znaky chování autistických dětí. Mezi nejmarkantnější zařadil: vyhýbání se očnímu kontaktu, potíže v sociálním chování, nedostatek empatie, extrémní uzavřenost a osamělost, zvláštnosti v komunikaci, obličej s oduševnělým výrazem ovšem prázdným pohledem... Ke stejným závěrům při své vědecké práci pak došel i vídeňský pediatr Hans Asperger. Až v roce 1981 britská lékařka Lorna Wingová nahradila pojem autistická psychopatie názvem Aspergerův syndrom. Ta se také významnou měrou zasloužila o rozšíření poznatků z psychopatologie poruch autistického spektra. Zároveň stanovila tři základní oblasti, kterých se stanovení správné diagnózy dotýká. Diskuse, zda je Aspergerův syndrom samostatnou nozologickou jednotkou nebo typem vysoce funkčního autismu, trvají do dnes (Thorová 2012, s. 34–37).

### 2.1 Triáda problémových oblastí

Poruchy autistického spektra jsou považovány za vrozené. Plně rozvinutá schopnost rozpoznávat jednotlivé poruchy autistického spektra (PAS) se v ČR rozvinula teprve nedávno. Jednak z důvodu složitosti diagnostického procesu, jednak z důvodu nutnosti odlišného

přístupu k těmto dětem. Mentální vývoj jedinců s PAS je narušen do hloubky v mnoha oblastech. Jedná se zde tedy o závažnou poruchu. Informace, které dítě z okolního světa získává, tak není schopné vyhodnocovat stejně, jak to činí děti stejné mentální úrovně. I přesto, že nenajdeme dva lidi s poruchou autistického spektra se stejným vzorcem chování, sestavila Lorna Wing v sedmdesátých letech dvacátého století tzv. triádu narušení“ (Adamus 2016, s. 11).

Jedná se vždy o kombinaci projevů z těchto tří oblastí:

### **Sociální interakce a sociální chování**

Potíže v této oblasti největší měrou zasahují do běžného života jedinců s PAS. Ovlivňují zejména učení a chování dítěte. Vyskytuje se několik typů sociálního projevu jedinců s PAS.

Pokud u dětí s PAS převažuje **pasivní typ** sociální interakce, projevuje se zejména nevyzrálým nebo naivním chováním, omezenou schopností požádat o pomoc nebo poskytnout útěchu. Autistické dítě s projevem **aktivního typu** sociální interakce se vyznačuje nedodržováním intimní vzdálenosti (a to ani vůči cizím lidem), kladením nevhodných otázek, přehnanou mimikou, vynucováním si určitých témat v hovoru. Oproti tomu aktivním vyhýbáním se fyzickému kontaktu, nezájmem o okolí, neprojevováním separační úzkosti se projevují autistické děti tzv. **osamělého typu** sociální interakce. Dalším typem chování je pak chování **formálního typu**. Objevuje se zejména u jedinců s PAS s vyšším IQ. Vyznačuje se precizním vyjadřováním, konzervativností, lpěním na společenských pravidlech, neschopností porozumět žertu. Existují však i jedinci s poruchou autistického spektra, u kterých se jednotlivé typy sociálního chování prolínají. Takovýto způsob projevu označuje odborná literatura jako **typ smíšený – zvláštní**. Reakce na podněty je pak odvozena od osoby, prostředí a situace, ve které se dítě nachází. Dobré sociální vazby se projevují zejména ve vztahu k rodičům, ve vztahu k ostatním lidem jsou spíše pasivní a formální. Tyto děti rády opakují slovní spojení po dospělých, vytváří tak mylný dojem své sociální zralosti (Adamus 2016, s. 12–14).

### **Komunikace**

Je primární oblastí, v níž se porucha autistického spektra projevuje. Jedná se o sníženou schopnost porozumět významu mluveného projevu a sníženou schopnost verbálního i neverbálního vyjadřování. Je to zároveň oblast, která rodiče jako první upozorní na odchylku ve vývoji dítěte (Thorová 2012, s. 98).



Často se u dětí s poruchou autistického spektra objevuje tzv. mutismus, kdy dítě nemluví vůbec nebo jen velmi málo. Jiný způsob komunikace než řeč tak musí volit až 40% dětí s PAS.

**Jednostranná komunikace** je jednou z forem kontaktu dětí s PAS s okolním světem. Projevuje se kladením otázek, na které zná dítě odpověď, váznutím dialogu či nezájmem o potřeby posluchače. Dalším projevem je **omezená mimoslovní komunikace**, kdy téměř nedochází k očnímu kontaktu a i používání gest a mimiky je minimální. Zvýšené nároky na okolí pak klade takové chování jedince s poruchou autistického spektra, kdy se projevuje **omezené praktické používání komunikace** a to zejména tehdy, kdy je v komunikaci používána vulgarita, nezdvořilost, nevhodné tykání. Za **zvláštní projev v řeči** jedinců s PAS je považován takový projev, kdy dochází pouze k mechanickému opakování slov, k nepřiměřené intonaci nebo k špatně strukturované větné skladbě (Adamus 2016, s. 14–15).

### **Představitost zájmy a hry**

Hra významně ovlivňuje vývoj dítěte a je jedním ze základních předpokladů rozvoje učení. Představitost slouží k zúročení zkušeností a vytváření nového. Dítě s narušenou představitostí upřednostňuje stereotypní činnosti a hry určené mladším dětem než je ono samo. Uchyluje se k rituálnímu chování, které vede až k obsesivnímu zaujetí jednou činností. U vysocefunkčního autismu může mít jedinec v určitém oboru až encyklopedické znalosti. Jeho chápání světa je však jednostranné a své znalosti nedokáže uplatnit v kontextu celku. Sebezraňování je pak výrazem upnutí se jedince na smyslové prožitky oproti rozumovým (Adamus 2016, s. 15–16).

## **2.2 Vybrané poruchy autistického spektra**

Vymezení pojmu „Porucha autistického spektra“ a v souvislosti s tím používání terminologie je v České republice, ale i v zahraničí, značně nejednotné. Nejčastěji se uvádí obecný termín „autismus“, jehož prostřednictvím je vyjádřeno celé spektrum poruch. Diagnostický systém, který je využíván odbornou veřejností, je pak odlišný pro Evropu, zde se jedná o MKN – 10, a Spojené státy americké, které využívají DSM – V Diagnostický a statistický manuál duševních poruch (Adamus 2016, s. 6).

Nejčastější poruchy autistického spektra:

### **Dětský autismus**

Jedná se o jádro poruch autistického spektra, které patří mezi komplexní vývojové poruchy. Škálou rozsahu symptomů se projevuje od mírných až po závažné, ale vždy zasahuje do všech

částí vývoje jedince, vymezených triádou. Lidé s dětským autismem mívají často přidružené i jiné vývojové dysfunkce, projevující se abnormálním chováním. Toto chování se pak mění s věkem (Thorová 2012, s. 177).

Poruchy autistického spektra pak mají takovou variabilitu, že je můžeme rozdělit do tří úrovní projevujících se takto:

- **Nízkofunkční autismus** – malá schopnost navazovat sociální kontakt; uzavřenost; řeč v podobě echolálie; sebezraňování; agrese; těžká mentální retardace
- **Středně funkční autismus** – snížená schopnost navazovat sociální kontakt; pasivnost; nepřítomnost spontaneity; pohybové stereotypy; zvláštnosti v řeči v podobě neologismů, echolalie, slovního zmatku; lehká až středně těžká mentální retardace
- **Vysoce funkční autismus** – sociální a komunikační funkce jsou zachovány; neuplatňují sociální takt; řeč bývá dobře vyvinutá; zaměřují se na encyklopedická témata; nejsou schopni týmové práce; intelekt se pohybuje v hraničním pásmu až v normě, často je nadprůměrný (Adamus 2016, s. 7–10).

### **Atypický autismus**

Tato vývojová porucha zcela nespĺňuje kritéria pro dětský autismus. Velmi často poškození nezasahuje všechny tři oblasti triády. Zároveň se oproti dětskému autismu liší doba vzniku poruchy, která se většinou projeví až po třetím roce života dítěte (Adamus 2016, s. 8).

Bohužel u atypického autismu nebyl ještě přesně stanoven klinický obraz. Neexistují speciální škály ani diagnostika. Lidé s atypickým autismem se zpravidla projevují neschopností navázat vztah s vrstevníky a vysokou přecitlivělostí na vnější podněty. Rozdíl v míře postižení se u jedinců s atypickým autismem a u jedinců s dětským autismem projevuje zejména v oblasti sociálních a komunikačních dovedností. Zároveň se v této kategorii v takové míře neobjevuje stereotypní chování a zájmy, jako je tomu u dětí s dětským autismem. I přesto, z hlediska vývoje dílčích dovedností, dochází k značným nerovnoměrnostem (Thorová 2012, s. 182–184).

## **2.3 Vybrané strategie při práci s dětmi s PAS**

Při práci s dětmi s PAS je důležité uvědomit si jejich rozdílnost oproti zdravým dětem. To co zdravé dítě pochopí pouze z verbálního projevu a na základě vlastních zkušeností a představivosti dokáže určitou činnost vykonat, musí být ve většině případů dítěti s PAS názorně ukázáno. Je nutné respektovat výkyvy nálad i pracovního výkonu, sníženou

komunikační schopnost i schopnost rozlišovat podstatné od nepodstatného. Nastavením strukturovaného režimu práce se tak snažíme vyhnout nežádoucímu chování dítěte (Adamus 2016, s. 56).

### **Přiměřenost a strukturalizace**

Tyto metody patří k základním a nejdůležitějším. Vychází z vývojové úrovně dítěte. Musí být tedy uzpůsobeny tak, aby respektovaly silné i slabé stránky jedince. Nejedná se zde pouze o zvolení náročnosti daného úkolu nebo činnosti, ale i o rozdělení postupu na jednotlivé kroky. To pak pomůže dítěti ujasnit si, co je od něj očekáváno a jakého výsledku má v daný moment dosáhnout. Rozdíly v mentální úrovni dětí, ve způsobu komunikace, odlišné schopnosti koncentrace i v temperamentu jsou natolik velké, že nenajdete dvě stejné děti s poruchou PAS. Základem přiměřenosti při práci s těmito dětmi je tak individualizace úkolů a jeho promyšlenost do nejmenších detailů.

Strukturalizace znamená vnesení jasných pravidel nejen do činnosti samotné, ale i do uspořádání pracovního prostředí. Strukturalizace pomáhá při plnění úkolů, ale i při orientaci v životních situacích. Zároveň se vhodné uspořádání netýká pouze prostoru, ale i času. Jedinec s PAS tak ví, kdy a kde má jednotlivé úkoly plnit. Tím je dosaženo větší míry samostatnosti a současně se předchází problémovému chování (Adamus 2016, s. 36–37).

### **Vizualizace**

Vizualizace jako další metoda přispívá značnou měrou k dosažení požadovaného výsledku. Správně nastavená vizuální podpora tak zmírňuje nedostatky pozornostních a paměťových funkcí. Umožňuje dítěti s PAS nezávislost, rozvíjí jeho komunikační dovednosti, zvyšuje schopnost porozumět změnám. Odborné práce na toto téma uvádějí, že více jak polovina jedinců s autismem nemluví. Vizualizace tak má za úkol u dětí s PAS nahradit slovní komunikaci. Důležité je názorné spojení mezi symbolem a jeho významem. Vizualizace má také přispět ke zlepšení sociální interakce a posunout dítě z pasivní pozice při komunikaci do pozice aktivní.

### **V rámci vizuální komunikace lze využít:**

- Piktogramy
- Výměnný obrázkový komunikační systém VOKS
- Znak do řeči

- Sociální učení
- Komunikační tabulky
- Bliss
- Fotografie (Adamus 2016, s. 40–42).

## Motivace

Stejně jako u všech zdravých lidí, tak i u lidí s poruchou autistického spektra hraje hlavní a důležitou roli při plnění úkolů motivace. Na základě vhodně zvolených motivačních postupů ovlivňujeme nejen výsledek práce, ale i sociální chování. Zároveň dochází ke zpevňování návyků a dovedností. U autistických osob jsou v rámci motivace velmi důležité logické motivy, neboť schopnost empatie je u těchto jedinců omezená. Motivace tak musí dávat konkrétní smysl. U dětí s PAS je pak založena převážně na systému odměn. Stejně tak, jako je tomu u jiných metod práce s těmito dětmi, musí být i motivace založena na individualitě dítěte. Neboť to, co motivuje k požadovanému chování jednoho, nemusí u druhého upoutat žádnou pozornost. Hlavní zásada, která v rámci motivace musí být dodržena, je ta, že odměna následuje ihned po splnění úkolu. Jen tak se zvyšuje pravděpodobnost, že požadované chování bude opakováno i v budoucnu. V rámci možností by také mělo být na dítěti ponecháno, jakou odměnu si za svůj výkon zvolí. Tím se její hodnota zvyšuje. Postupem času, v rámci upevňování požadovaného chování, je dobré nastavit systém motivace za splnění více úkolů nebo na uplynutí určité doby. Velmi se v tomto případě osvědčuje systém žetonů. Za správně splněné úkolů dítě přidává žetony, nejlépe na přehlednou tabulku. V případě nežádoucího chování jsou mu odebrány. Je tak naplňován i princip názornosti. Předem musí být stanoven počet žetonů, kterého má dítě dosáhnout, aby následovala odměna. Nejoblíbenější odměnou u dětí je odměna materiální, zejména ve formě sladkostí nebo hračky. Významnou úlohu při motivaci autistických dětí má i odměna ze sociální oblasti v podobě pochvaly nebo umožnění oblíbené činnosti, např. práce na počítači.

*„Systematické poskytování odměn za žádoucí chování vede u řady dětí k trvalému zlepšení chování. Je důležité si uvědomit, že je daleko výhodnější uplatňovat pozitivní motivaci (když tohle uděláš, dostaneš..., či ...moc mi pomůžeš, když tohle pro mě uděláš...) než negativní podněty (... když to neuděláš, nedostaneš..., či ... jestli mi nepomůžeš, neudělám ti...)“*  
(Adamus 2016, s. 38–39).

## Pedagogický projekt

Cílem praktické části této práce je navržení a realizace pedagogického projektu s názvem České vánoční tradice ve školní družině.

Projekt českých vánočních tradic je vybrán z důvodu zpříjemnění si adventního času ve školní družině výtvarnou činností, která je protikladem komercializace těchto svátků. Samotný projekt realizovaný v období adventu se bude skládat ze čtyř částí, odpovídající čtyřem adventním týdnům.

V dnešní uspěchané době je velmi důležité ukázat dětem, že pěkné věci nemusí být pouze koupené, ale lze si je při troše snahy vyrobit z běžně dostupných surovin. Drobné dárečky pak přinesou radost nejen samotným dětem, ale i obdarovaným.

V průběhu celého projektu pak bude kladen důraz na připomenutí českých vánočních tradic. Ty jsou důležitou součástí historie a ukázkou kulturnosti každého národa. V současné době se může zdát, že lidové tradice a zvyky rychle mizí z běžného života. Duchovní hodnoty, které nám tradice přináší do života, často ani nevnímáme. Vracíme se k nim až v období velkých svátků, ke kterým Vánoce a čas adventu patří.

Advent reálně znamená období čtyř týdnů před Vánocemi. Křesťané toto období vnímají jako čas čekání na příchod Spasitele. Pojmenování Advent vzniklo z latinského *adventus*, přicházející. Jde o období, kdy by se měl člověk zamyslet nad sebou samým, nad svým posláním i nad celkovým směřováním svého života. Stejně jako dnes se i dříve domácnosti připravovali na Štědrý den. Probíhal velký úklid, nákup potravin, konaly se zabijačky, peklo se cukroví. Lidé se po večerech scházeli a při drobných domácích pracích si povídali. I přes to, že období adventu bylo určeno k rozjímání, dodržovali lidé i tradice předkřesťanské, často spojené s drobnými veselicemi. Mezi nejznámější a do dnešní doby přetrvávající patří svátek Svaté Barbory, Svatého Mikuláše či Svaté Lucie. I stavění betlémů a zdobení domácností chvojím, je tradice přetrvávající do dnešních dnů. Lze tady říct, že doba adventu je dobou velkého chystání na vánoční hody (Langhammerová 2008, s. 96–97).

V rámci tohoto projektu si alespoň část těchto tradic s dětmi ve školní družině připomeneme a pokusíme se vytvořit si co nejpříjemnější předvánoční atmosféru.

### 3 Organizace projektu

Oddělení školní družiny, ve kterém bude projekt realizován, navštěvují děti s poruchou autistického spektra. Při práci s těmito dětmi je velmi žádoucí dodržovat určité specifické zásady, které napomáhají k úspěšnému dosažení cíle a zároveň respektují odlišnosti dětí v komunikaci, ve vnímání okolí, v organizaci času i náročnosti stanovených úkolů.

Děti s PAS jsou velmi citlivé na změnu denního režimu. Je proto velmi nutné po příchodu do družiny zachovat dostatečný prostor na každodenní rituál dětí. Teprve potom je možné dětem představit program, který na ně čeká. V opačném případě by u některých dětí došlo k afektovanému chování v podobě vzdoru, křiku nebo pláče. Takovéto chování pak naruší práci celé skupiny. Jednotlivé části projektu musí být dětem předkládány postupně. Informace by se měly vztahovat pouze k činnosti, která bude následovat bezprostředně. Nedochozí tím ke zmatení v režimu dne dítěte. U některých dětí je nutné v rámci komunikace použít piktogramy nebo znakování.

Aktivita vybrané do tohoto projektu jsou zvoleny tak, aby odpovídaly věkovému složení celého oddělení školní družiny. Tedy aby děti nejen zaujaly, ale zároveň aby je byly schopné realizovat. Zvláštní pozornost musí být věnována bezpečnosti při manipulaci s drobnými pracovními pomůckami. Zohledněna bude i nutnost převážně individuální práce s jednotlivými dětmi, neboť děti s PAS mají často zhoršenou abstraktní představivost i sníženou schopnost jemné motoriky. Nelze jim tedy zadat úkol a očekávat, že jej na základě vlastní fantazie zvládnou. Uzpůsobena musí být i časová náročnost činností, neboť většina dětí s PAS nedokáže udržet pozornost a soustředěnost na jednu činnost příliš dlouhou dobu.

Vzhledem k tomu, že jednotlivé části projektu jsou vždy rozloženy do jednoho týdne, bude práce s dětmi v první řadě vycházet z jejich momentálního naladění a z celkového klimatu daného dne ve školní družině.

Cílem projektu je připomenutí si českých vánočních tradic a navození příjemné předvánoční atmosféry, rozvoj fantazie, jemné motoriky, schopnost spolupráce a vzájemné pomoci v rámci kolektivní činnosti, podpora zdravého sebevědomí a radost z vlastní šikovnosti. Zároveň má tento projekt navázat užší spolupráci nejen mezi dětmi samotnými, ale i mezi rodinami dětí a školní družinou.

## **Cílová skupina**

Cílovou skupinou je 10 dětí ve věku 6 až 13 let. Jedná se o 2 dívky a 8 chlapců s PAS a různým stupněm mentální retardace.

## **Personální zajištění**

Personálně bude akce zajištěna jednou vychovatelkou a dvěma asistentkami pedagoga. Jedná se o běžný počet dospělých osob v tomto oddělení školní družiny.

## **Materiální zajištění**

Jelikož je projekt rozdělen do čtyř adventních týdnů, je materiální zajištění pro každý týden stanoveno odlišně, vždy s ohledem na vykonávanou činnost.

První adventní týden proběhne pečení perníčků. Těsto na pečení bude zakoupeno z peněz vybraných od rodičů dětí ve výši 20 Kč na jedno dítě. Pomůcky na pečení v podobě pečících váľů, válečků a tvořitek budou zapůjčeny z vybavení školy. Z vybraných peněz bude také zakoupen cukr a vejčeka na vytvoření polevy.

Druhý adventní týden se uskuteční výroba vánočních svícňů. Na tuto činnost je nutné vybrat od rodičů dětí 50 Kč na jedno dítě a každé dítě si donese čtyři půľky skořápek vlašských ořechů. Podstavce svícňů v podobě koleček nařezaných z větve stromu zajistí tatínek jednoho z dětí. Část přírodního materiálu, potřebného na nazdobení svícňů, nasbírají děti při společných procházkách a část bude použita ze zásob školní družiny.

Třetí adventní týden děti vyrobí tzv. zimní slunce. Špejle, floristickou hmotu a provázek poskytne školní družina. Větvičky jehličnanů donesla maminka jednoho chlapce. Jablka byla během podzimu na školní zahradě nasbírána a nasušena dětmi ve třídě školní družiny.

Čtvrtý adventní týden zakončíme zdobením vánočního stromečku. Stromeček do třídy školní družiny bude zapůjčen z inventáře školy. Některé ozdoby, které na stromek zavěsíme, jsou ve družině k dispozici z předešlých let, část ozdob děti sami vyrobí z materiálu který je ve školní družině. Venkovní stromeček ozdobí děti jedlými ozdobami. Z domova si k tomuto účelu přinesou mrkev, jablko a slunečnicová semínka, která ve družině nasypeme do malých děrovaných sáčků z přírodních materiálů.

## **3.1 Harmonogram a jednotlivé aktivity**

### **3.1.1 První adventní týden**

V prvním adventním týdnu si děti upečou a nazdobí perníčky.

Tuto aktivitu lze uskutečnit v prostorách školy ve cvičném bytě, vybaveném dvěma elektrickými sporáky a kuchyňským vybavením potřebným k pečení a vaření.

Po příchodu do oddělení školní družiny děti nejprve společně s vychovatelkou a asistentkami pedagoga odejdou na oběd. Čas potřebný na oběd společně s cestou do jídelny a nazpátek do školy je cca 45 minut.

Po příchodu zpět se děti rozdělí na dvě stejně velké skupiny po pěti dětech. První skupina dětí se v 13:30 společně s vychovatelkou a jednou asistentkou pedagoga přesune do cvičného bytu. Zde bude mít každé dítě k dispozici pečicí vál, váleček, sadu tvořítek zapůjčených z inventáře školy a těsto. Každé dítě si přidělené těsto vyválí, vykrájí libovolné tvary perníčku a umístí je na pečicí plech. Vykrájené perníčky budou hned upečeny. Zbylých pět dětí si zatím bude hrát v herně školní družiny pod dozorem jedné asistentky pedagoga. Přibližně po půl hodině se skupiny dětí vymění.

Zdobení perníčků proběhne v následujících dnech prvního týdne již v prostorách oddělení školní družiny. Každé dítě dostane sáček s náplní a dle vlastní fantazie perníčky nazdobí. S jednotlivými dětmi bude zdobení probíhat individuálně. Vždy dvě děti a dva dospělí současně u pracovního stolu ve třídě družiny. Postupně opět dojde k vystřídání všech dětí.

Na konci celého týdne dostanou děti část perníčků k ochutnání a část bude uložena a ponechána na poslední týden k vánočnímu stromečku.

### **3.1.2 Druhý adventní týden**

Ve druhém adventním týdnu se s dětmi vydáme do svíčkárny Rodas a v prostorách školní družiny si následně vyrobíme vánoční svícen.

V rámci návštěvy svíčkárny Rodas si děti vyzkoušejí výrobu duhové svíčky, čtyři svíčky vytvoří i ze skořápek vlašských ořechů a namíchají si barevnou koupelovou sůl. Výroba svícenů pak proběhne v prostorách oddělení školní družiny.



Po příchodu do oddělení školní družiny děti nejprve společně s vychovatelkou a asistentkami pedagoga odejdou na oběd. Z jídelny se děti vydají na autobus č. 22. Touto linkou dojedou na zastávku Kunratická sídliště, odkud půjdou ještě přibližně pět minut pěšky do svíčkárny. Čas potřebný na oběd, cestu na autobus, cestu autobusem a pěší cestu do svíčkárny je cca 1 hodina. Čas na samotnou výrobu svíček a cestu zpět je 1,5 hodiny.

Tato akce je časově náročná a z tohoto důvodu bude nutné s rodiči dohodnout posunutí vyzvedávání dětí ze školní družiny a to o třicet minut později oproti běžnému času. Jelikož se jedná o poměrně velkou změnu režimu dne dětí s PAS, je nutné jim poskytnout dostatek času se změně přizpůsobit bez zbytečného spěchu a nervozity.

Ve svíčkárně se děti rozdělí do dvojic. Jedna dvojice společně s jedním pedagogickým dozorem bude procházet částmi svíčkárny a vyrábět. Aktivitu budou současně provádět dva dospělí a čtyři děti. Jeden pedagog a šest dětí si zatím bude hrát v herně svíčkárny. Děti se postupně vystřídají. Po návratu do družiny si děti domů odnesou svíčky ze skořápek ořechů a barevnou sůl. Velké svíčky zůstanou ve družině.

V následujících dnech druhého adventního týdne si děti za pomoci pedagogů vyrobí svícny. Pracovat se opět bude s každým dítětem jednotlivě. Dítě si samo vybere přírodní materiál, kterým si svícen ozdobí, pedagog pak zajistí bezpečnou manipulaci s materiálem, zejména s tavící pistolí. Svícny si děti vystaví na okenní parapet na chodbě školní družiny.

### **3.1.3 Třetí adventní týden**

Ve třetím adventním týdnu si všichni společně, děti i pedagogové, ve třídě školní družiny vyrobíme tzv. zimní slunce v lidové tradici je tato ozdoba nazývána polaz neboli chodit po koledě.

Jedná se o staročeský zvyk, kdy panstvo na zámcích v období vánoc zavěšovalo tato slunce ke stropu. Jednotlivá slunce se skládala z na špejli navlečených dobrot, zejména sušeného ovoce a perníčků a větviček jehličnatých stromů zapíchaných do brambory nebo jablka tak, aby konečná koule připomínala sluneční paprsky. Na štědrý den si pak děti poddaných, které byly pozvány na zámek, mohly jednu špejli s dobrotami vytáhnout a odnést domů.

Po příchodu do oddělení školní družiny děti nejprve společně s vychovatelkou a asistentkami pedagoga odejdou na oběd. Čas potřebný na oběd společně s cestou do jídelny a nazpátek do školy je cca 45 minut.

Po návratu zpět do družiny se děti budou věnovat volné hře. Vychovatelka zatím připraví vše potřebné na výrobu zimního slunce. Postupně budou k pracovnímu stolu zvány děti, aby si navlékly křížaly na špejle. V rámci povídání s dětmi proběhne i ochutnávka křížal. Délka navlékání a množství navlečených špejlí bude ponechána zcela na vůli jednotlivých dětí. Při práci bude dětem pomáhat pedagog, aby nedošlo ke zranění. Větvičky a navlečené špejle do floristické hmoty zapíchají děti společně s vychovatelkou. Zimní slunce bude zavěšeno ke stropu třídy a děti si jednotlivé špejle s křížalami odnesou domů na vánoce.

### **3.1.4 Čtvrtý adventní týden**

Ve čtvrtém adventním týdnu si opět všichni společně, ozdobíme vánoční stromeček a to nejen ve třídě školní družiny, ale i na školní zahradě.

Po příchodu do oddělení školní družiny děti nejprve společně s vychovatelkou a asistentkami pedagoga odejdou na oběd. Čas potřebný na oběd společně s cestou do jídelny a nazpátek do školy je cca 45 minut.

Ve třídě školní družiny asistentky společně s dětmi postaví vánoční stromek a začnou jej zdobit. Vychovatelka zatím připraví materiál (papír, nůžky, lepidlo, šišky, barvy, přírodniny...) potřebný na výrobu vánočních ozdob. Jednotlivé děti se postupně vystřídají při výrobě ozdob v podobě řetězů, vloček, malovaných šišek, anděličků... Každé dítě si vyrobí takové ozdoby, které si samo vybere. Jejich počet bude záležet na vůli dítěte. Vyrobené ozdoby budou ihned zavěšeny na stromek. V průběhu akce si s dětmi zazpíváme vánoční koledy nebo si je alespoň poslechneme reprodukované. Vše bude záležet na momentálním naladění a skladbě dětí v oddělení. Ozdobený stromeček umístíme na chodbu školní družiny.

Následující den se s dětmi vydáme na školní zahradu. Po příchodu do oddělení školní družiny děti nejprve společně s vychovatelkou a asistentkami pedagoga odejdou na oběd. Čas potřebný na oběd společně s cestou do jídelny a na školní zahradu je cca 45 minut.

Všechny jedlé ozdoby ponese vychovatelka sebou do jídelny. Z jídelny ZŠ Barvířská půjdou děti s pedagogy rovnou na zahradu ZŠ Orlí, která je nedaleko. Na zahradě pak děti ozdobí smrček, který na pozemku roste. Při samotném zdobení si děti připomenou, co které zvířátko jí.

## Závěr

Tato závěrečná práce se věnovala problematice dětí s PAS v rámci pobytu v školní družině. Projekt České vánoční tradice ve školní družině byl realizován v průběhu adventního času roku 2018. I přes značnou náročnost přípravy a koordinace některých aktivit se povedl. Podařilo se splnit téměř všechny naplánované aktivity. Děti i rodiče dětí změnu oproti běžnému režimu družiny přijímali pozitivně. Na aktivitách, při kterých byla nutná spolupráce rodičů a družiny, se rodiče podíleli ochotně. Někteří rodiče nechávali děti ve družině i déle než je běžný čas, kdy si děti vyzvedávají, jen aby umožnili dítěti účast na akci. Zároveň tím vytvořili dostatečný časový prostor pro zorganizování akcí bez zbytečného spěchu a nervozity.

Samotné děti výroba drobných předmětů bavila a užívaly si ji. Zejména proto, že vždy hned viděly výsledky své práce, některé výrobky mohly hned ochutnat, část některých výrobků si hned po dokončení mohly odnést domů a pochlubit se jimi. Jiné jejich výrobky byly vystaveny v prostorách chodby školní družiny a děti za ně byly chváleny pedagogy z ostatních tříd.

Jedinou částí projektu, která se neuskutečnila, bylo zdobení vánočního stromku na školní zahradě. Z důvodu nepříznivého počasí byla zahrada rozmáčena a blátivá. Jelikož naše škola leží uprostřed města, nebyla jiná možnost, kde venkovní stromeček ozdobit. Jako náhradu jsme pro děti uspořádali malou vánoční besídku. Poslouchali jsme koledy, pili čaj a jedli napečené perníčky. Děti donesly cukroví, které napekly s maminkami. Povídali jsme si s dětmi o jejich vánočních přáních. Na krátké posezení byli pozváni i rodiče dětí a někteří pozvání přijali.

Došlo tak k propojení školní družiny, dětí a rodin dětí při milém setkání ve škole.

Poslední předvánoční týden tak přispěl nejen k lepšímu vzájemnému poznání všech, ale zejména k navození sváteční pohodové atmosféry před samotným Štědrým dnem. A to bylo hlavním cílem celého projektu.

## Navrhovaná doporučení

Tento projekt byl velmi časově náročný. Z tohoto důvodu byla nutná spolupráce s vedením školy, které umožnilo upravit výuku dětí v rámci akce návštěvy svíčkárny Rodas.

Dále byla nutná spolupráce s třídními učitelkami, tak aby se připravené aktivity školní družiny nepřekrývali s akcemi pořádanými jednotlivými třídami. Jelikož oddělení školní družiny navštěvují děti hned z několika tříd a adventní čas je na různé akce školy bohatý, bylo hledání vhodného termínu složitější.

Zároveň musel být v jednotlivých týdnech vybrán den, kdy děti nemají žádné navazující aktivity, kam dochází se svými rodiči, aby se mohlo zúčastnit co nejvíce dětí.

Z tohoto důvodu byl v následujícím roce program adventních aktivit omezen a to na akce, které jde zvládnout v běžném čase provozu odpolední školní družiny, bez nutných složitých přesunů. Jednotlivé aktivity byly vybrány tak, aby je bylo možné realizovat ve více dnech, a tak se jich mohli zúčastnit i děti, které nebudou některý den přítomné. Rozdělení každé jedné aktivity do více dnů v týdnu také neklade zbytečnou zátěž na psychiku dětí. V případě, že daný den nejsou děti naladěny na tvořivou činnost, mohou si výrobek vyrobit v dalších dnech.

V letošním roce s dětmi opět napečeme cukroví, jednalo se totiž o nejoblíbenější aktivitu minulého adventu. Dále vyrobíme skleněné svíčky z materiálu, který již ve školní družině je a ozdobíme vánoční stromek. Zdobení venkovního stromku vynecháme úplně a to z důvodu nestálosti počasí.

Jako hlavní doporučení pro práci s dětmi a s dětmi s PAS obzvláště je neplánovat příliš velké množství akcí, ale spíše vybrat ty, které děti nejvíce baví, aby společný čas byl stráven příjemně, beze spěchu a děti si z něj odnesli hezký pocit z tvořivé činnosti.

## Použité zdroje

ADAMUS, Petr, 2016. *Strategie uplatňované v edukaci žáků s poruchami autistického spektra*. Ostrava: Montanex. ISBN 978-80-7225-436-1.

BENDL, Stanislav, 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4248-9.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina, 2008. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. Praha: Petrklíč. ISBN 978-80-7229-171-7.

PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina, 2014. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina, HÁJEK Bedřich, 2007. *Školní družina*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-268-3.

THOROVÁ, Kateřina, 2012. *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0215-8.